

УДК 327.82

**О.Т. Гирич**

## **СУЧАСНІ МОДЕЛІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНИХ ДЕРЖАВ ТА ГЛОБАЛЬНА ЕКОПОЛІТИКА**

*У статті комплексно розглядаються моделі організації екологічної політики в національному масштабі провідними країнами світу. Значна увага приділяється визначенню поняття екополітики, його сутності та інструментів. У публікації робиться висновок про те, що екологічна політика на рівні окремих держав у своїх цілях збігається з глобальною екологічною парадигмою.*

**Ключові слова:** екологічна політика, глобальна екополітика, навколишнє середовище, моделі

Останнім часом, все частіше зустрічаються свідчення того, що традиційні моделі природоохоронних ініціатив не демонструють належного рівня ефективності. Необхідність здійснення нових концепцій і форм екологічної стратегії стають очевидними. Досить часто звучать небезпідставні судження про те, що великі корпорації, трансатлантичні компанії і локальні підприємства не зацікавлені в будь-яких обмеженнях у своїй діяльності з екологічних міркувань через небажання збільшувати витрати. Якщо великі організації ще дбають про свій імідж і, принаймні, формально підтримують природоохоронні ініціативи, то представники компаній в країнах третього світу, де зосереджені більшість виробничих потужностей, зважаючи на ринки дешевої робочої сили, просто ігнорують дане питання. З огляду на більш важливі для цих країн проблеми - такі, як боротьба з убогістю, голодом і низьким рівнем життя екологічна парадигма відсувається на другий план. Проте, необхідність поліпшення екологічної ситуації визнається в усьому світі і кожна країна окремо готова зробити свій внесок у загальну справу. Йдеться про екологічну політику - методику, яка поряд з міжнародними неурядовими екологічними рухами, можливо, є найбільш ефективною на сьогоднішній день в плані впливу на катастрофічні масштаби наслідків людської економічної діяльності в світі. Дане завдання підтримується не тільки широкими верствами населення різних країн, а й усвідомлюється лідерами світової спільноти.

У сучасних дослідженнях екологічних проблем вищезазначені питання не отримали свого детального аналізу, хоча в ряді спеціальних робіт мають місце згадки і навіть цілі розділи, де фігурує назва «екологічна політика». Розробці концепцій екополітики різного змісту, їх обґрунтуванню присвячені дослідження І.Л. Абалкиної, І.Я. Блехцина, М.І. Долішнього, С.І. Дорогунцова, В.І. Соколова, І. Синякевича, Ю.І. Стадницького, А.Н. Федорищевої та ін. Але, на жаль, політичний аспект природоохоронної діяльності на рівні національних держав і його зв'язок з глобальною екологічною стратегією не отримав належного висвітлення.

Екологічна політика являє собою свідому і організовану регулюючу діяльність, за допомогою якої і при посередництві держави і громадських, а особливо політичних організацій, регулюється ставлення суспільства до природи з метою захисту і розвитку навколишнього середовища. У матеріалах Міжнародної конференції з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро 1992 зазначається, що саме держави зобов'язані проводити екологічну політику, адже вони, «володіючи суверенним правом експлуатувати свої природні багатства, проводять свою власну політику в питаннях

навколишнього середовища та розвитку, а також несуть відповідальність за те, щоб діяльність, що знаходиться під їх контролем, не завдавала шкоди навколишньому середовищу в інших країнах або районах за межами національної юрисдикції» [6, с.68]. Дійсно, екологічну політику слід розуміти, як цілеспрямовану діяльність державних інститутів, які за допомогою ресурсів центральної влади, як ніхто інший здатні впливати на події в екологічному секторі всередині країни запобігати негативним явищам виходити за її кордони.

Виникнення проблеми пов'язане з різким посиленням впливу суспільства і людини на природу. Промислова революція і, особливо, науково-технічний прогрес різко погіршили стан природи. За багатьма показниками, безконтрольність у ринковому суспільстві, в якому діяльність суб'єктів не регулюється державою, виключає природу зі сфери їх інтересів і призводить до різкого погіршення екології. Як результат, екологічні проблеми сьогодні можуть бути порівняні з наслідками ядерної катастрофи. Екологічна дилема у її сучасному вигляді виникла у 60-х роках 20-го сторіччя, коли стали помітними симптоми екологічної кризи - різкого погіршення стану природного середовища існування людини в результаті зростаючого отруєння та забруднення землі, води та атмосфери. Дана обставина змусила переглянути зміст і стратегію політики сучасного суспільства щодо свого майбутнього.

На думку експертів, нинішнє суспільство вступає в такий період свого розвитку, коли «економічна парадигма незабаром повинна поступитися місцем екологічній. З подібних міркувань, держави повинні зменшити і виключити моделі виробництва і споживання, які не сприяють сталому розвитку, а також мають проводити належну демографічну політику. У західних країнах, де екологічні перетворення отримали найбільш високі результати, екологічна політика бере початок із зародження еколого-політичних поглядів в 60-70-ті роки ХХ ст. У цей період у значній частини населення країн Західної Європи почалося формування громадських рухів «зелених», що послужило основою для встановлення принципів екології надалі в національному законодавстві. На самому управлінському рівні стало зрозуміло, що кращих результатів і високої ефективності можна досягти лише інтеграцією екологічної та секторальної політик. Типовим для багатьох країн стало створення на національному рівні систем екологічного моніторингу, обов'язковим елементом яких є регулярне інформування громадськості про стан навколишнього середовища і здійснення державної екологічної політики. З цього моменту можна говорити про початок епохи екополітики - систематичних і організованих ініціатив державного апарату, чітко цілеспрямованих на поліпшення стану екологічної ситуації в межах країни. Цим процесам сприяло становлення глобального інформаційного простору, що стало можливим завдяки бурхливому розвитку і широкій доступності сучасних інформаційних і комунікаційних технологій.

Якщо політика, як форма суспільної діяльності людей, спрямована на досягнення певних цілей, то екологічна політика повинна вирішувати такі завдання у певному визначеному сегменті - природоохоронному. Згідно з визначенням політологічного словника В. Коновалова, екологічна політика (від грец. oikos - будинок, батьківщина і грец. logos - слово, вчення) - частина політики держави в галузі нейтралізації збитку, що наноситься внаслідок людської діяльності [10]. Сутність екологічної політики полягає в тому, що ситуація може бути змінена при втіленні ряду політико-юридичних заходів для консолідації приватних виробників з метою колективного контролю за відновленням природи. Вони можуть втілюватися у законотворчості, прийнятті міжнародних правових актів про екологічні принципи організації суспільного життя і необхідності посилення адміністративних заходів впливу на порушників

природоохоронного законодавства. Практика показала, що саме такі суспільно-державні заходи є найбільш ефективними в разі втручання в природоохоронну діяльність. Вихідними умовами реалізації екополітики є узгодженість в управлінській вертикалі, а також з суб'єктами господарювання і суспільством щодо пріоритетності подібних цілей.

Головним інструментом екополітики є розробка екологічних законів та інших нормативних актів. Ще в 80-ті роки ХХ століття, коли екологічне знання отримало загальну інтеграцію, були сформульовані такі засоби для реалізації екологічної політики:

- платежі за використання природних ресурсів і за забруднення навколишнього середовища;
- субсидії на впровадження екологічно чистих і природоохоронних технологій;
- заставні платежі за тару багаторазового використання;
- платні дозволи на здійснення екологічно шкідливої діяльності;
- екологічне страхування;
- екологічне маркування та ін.

Це послужило розвитку більш масштабного процесу, дало поштовх для розвитку екологічної свідомості навіть у власне виробників. Промислові компанії почали розробляти і впроваджувати окремі корпоративні екологічні політики. Увага гравців економічного ринку стала зосередженою на зменшенні емісії забруднюючих речовин, обсягу відходів, зниженні енергоспоживання і ресурсоспоживання. Широке застосування отримав добровільний екологічний аудит. Більше того, навіть міжнародні організації промисловців розробили добровільні кодекси поведінки з охорони навколишнього середовища та раціонального природокористування, які отримали реалізацію в системах екологічного менеджменту [5, с.40]. Система екологічного менеджменту сьогодні дає можливість організації відповідати зростаючим екологічним вимогам, забезпечувати виконання поточних національних і міжнародних екологічних завдань, тому вона стає пріоритетною на багатьох провідних підприємствах.

Узагальнюючи досвід країн, екополітика яких дала позитивні результати для населення своїх територій, Л. Метлова виділяє наступні загальні для всіх країн риси [8]:

- певні цілі діяльності урядів повинні поєднуватися з інтересами регіональних і місцевих органів управління і підтримуватися суб'єктами господарювання;
- всі цілі повинні бути узгоджені з можливостями суб'єктів, задіяних в їх досягненні;
- екополітика реалізується за наявності матеріально-технічного, творчого забезпечення функціонування певних організаційних структур суб'єктів;
- реалізація екополітики передбачає розподіл ресурсів - фінансових, матеріальних, трудових, творчих.

Варто відзначити, що незважаючи на єдині проблеми в питаннях природоохоронної діяльності, у різних країнах екологічна політика здійснюється відмінними способами і основна увага приділяється різним категоріям. Як пише М. Єрмолов, модель екологічної політики формується, з одного боку, як реакція на тиск різних соціальних груп, індивідів від державних органів та міжнародних об'єднань, а з іншого боку, є наслідком конкурентної боротьби різних акторів політичного простору. М. Терешина виділяє окремі фактори, що впливають на формування моделі екологічної політики в різних країнах [11]: Суспільний лад і форма правління; багатство; розмір території країни і щільність населення; культура; увага до закону; взаємодія екологічної політики з іншими політичними структурами; прозорість і відкритість для правового процесу.

Можна стверджувати, що за останні десятиліття років був досягнутий істотний прогрес у забезпеченні охорони та оздоровлення навколишнього середовища за допомогою застосування різноманітних інструментів екологічної політики, у тому числі таких, що ґрунтуються на ринкових підходах. Останнім часом серйозна увага приділяється забезпеченню дотримання створеного за цей період екологічного законодавства. Це можна побачити на прикладі екологічної політики країн Євросоюзу, де вона розробляється і на національному, і на наддержавному рівнях. На сучасному етапі великою перевагою можна вважати те, що кожна країна прагне розвивати свою політику, орієнтуючись на загальноприйняті в європейському регіоні екологічні цілі і застосовуючи схожі підходи, теоретично обґрунтовані і на практиці перевірені в безлічі сусідніх країн в рамках ЄС. З історичної точки зору, відлік координованого природоохоронного співробітництва на рівні всього європейського регіону можна починати від Конференції міністрів екології європейських країн, що відбулася поблизу Праги в 1991 р., де були сформульовані ключові принципи європейської екологічної політики. Дванадцять екологічних проблем визначені Екологічною програмою для Європи як головні, п'ять з них - як пріоритетні, а саме: зміна клімату, руйнування стратосферного озону, втрата біорізноманіття, аварії її з важкими екологічними наслідками, підкислення і збільшення концентрації тропосферного озону та інших фотохімічних оксидантів. Згідно з Програмою рекомендується формувати екологічну політику, виходячи з принципів запобігання, зосереджуючи увагу на санкціях проти шкідливих виробництв, їх оподаткування, розподілі відповідальності між суспільними групами, а також інтеграції екологічних складових у секторальні політики. Серед провідних інструментів, пропонує для досягнення цілей програми - технологічна кооперація в галузі розробки екологічно чистих виробничих і нових природоохоронних технологій, контроль забруднення і аварій, економічні інструменти, регулярні огляди реалізації екологічної політики, екологічне інформування та участь громадськості, міжнародний екологічний договір.

На сучасному етапі в Євросоюзі проводиться активне вдосконалення правового регулювання охорони навколишнього середовища. Зокрема, оновленню піддалися акти, які закладають правову базу системи збору та обробки екологічної інформації, моніторингу навколишнього середовища, екологічної сертифікації, проведення оцінки впливу на навколишнє середовище, механізму фінансування екологічних заходів. Робляться спроби кодифікації численних норм в області екологічної стандартизації та сертифікації.

Екологічна політика в країнах Центральної та Східної Європи має свої особливості порівняно з країнами Європейського союзу. Очевидно, що однією з головних причин їх діяльності є факт перебування цих країн у минулому в стані переходу від адміністративно-командної до ринкової економіки. Для таких країн було необхідно розробити спеціальну екологічну програму дій з урахуванням специфіки перехідного періоду. Програма дій з охорони навколишнього середовища для країн ЦСЄ, яку схвалила Конференція міністрів "Довкілля для Європи", що відбулася в Люцерні в 1993 р., містить базові положення і стратегічні принципи для визначення пріоритетних екологічних проблем, де вказані шляхи вироблення і прийняття реалістичних, ефективних і економічно обґрунтованих рішень. Як першочергові визначені екологічні проблеми, пов'язані зі здоров'ям людей. У програмі, однак, зазначено, що невідкладні заходи повинні реалізовуватися в контексті тих можливостей, які склалися після розпаду старих режимів, тому слід враховувати, що в процесі структурної перебудови економіки можна і потрібно вирішувати деякі питання охорони навколишнього середовища з найменшими витратами. Формула успіху

екополітики визначена як потреба запобігти появі нових проблем, пов'язаних із забрудненнями, вирішити існуючі проблеми, і, як можна швидше і дешевше ліквідувати наслідки забруднення в минулому. Пропонується здійснення політики, спрямованої на усунення першопричин, що призводять до погіршення екологічного стану довкілля, а не на боротьбу із симптомами його деградації, рекомендується зробити акцент на показнику ефективності витрат як основному критерію при розподілі фінансових ресурсів, визначається декілька нагальних проблем, які потребують термінового вирішення.

Для функціонування, наприклад, американської моделі вказується плюралістичність екологічних заходів, покликаних встановити баланс для безперешкодної економічної діяльності промисловців і одночасному збереженні якостей природного середовища. Характерними особливостями моделі є множинність акторів з боку держави і громадянського суспільства, відкритість процедури і т.д. Важливо відзначити концептуальну близькість американської системи з ідеєю створення прозорості і інституційних рамок для відкритої боротьби і конкуренції інтересів основних груп населення - представників бізнесу, технічних експертів і державної бюрократії, екологів, які виступають від імені і виходячи з інтересів населення. Але особлива роль тут, як і в екологічній політиці взагалі, належить експертам, їх оцінці, так як вони встановлюють рамки, в яких розглядається конкретне питання.

Дійсно, екологічна політика проводиться як всередині країн, так і на регіональному і глобальному рівнях. Є кілька класифікацій екологічної політики. Так, наприклад, Н. Реймерс виділяв глобальну і державну екополітику. Так само її можна поділити на територіальну і локальну. Найбільш точною можна назвати класифікацію політики сфери екології на рівні національних держав і політику на наднаціональному рівні. Якщо внутрішня екологічна політика полягає в прийнятті законів, спрямованих на збереження та відновлення природних ресурсів, які виснажуються в результаті людської діяльності, а також створенні державних програм у природоохоронній та суміжних областях, виділення коштів на підтримку навколишнього середовища різним інститутам суспільства, то наднаціональний рівень включає колективні ініціативи держав і недержавних акторів в нормативно-правовому регулюванні природоохоронної діяльності.

На міжнародному рівні така діяльність необхідна тому, що природа не знає штучних, зокрема, політичних, державних кордонів - вона єдина для всіх людей Землі. Вже по самому визначенню, зовнішня політика визначається зовнішніми факторами, міжнародними обставинами, бо кожна держава існує не ізольовано, а у системі держав, у системі міжнародних відносин. Її інтернаціональний характер вимагає узгоджених дій від суб'єктів цього виду діяльності.

Причиною тому є те, що екологічна політика є частиною більш широкого кола питань, які видно на рівні планетарного масштабу, серед яких продовольча проблема, демографічна, економічна і культурна відсталість, питання прав і свобод. Продовольча проблема - дефіцит продовольства, у багатьох країнах люди голодують та помирають від відсутності харчування.

Демографічна проблема – висока народжуваність, швидке зростання населення у ряді регіонів (Африка, Азія, Океанія). Скорочення народжуваності, звеличення смертності у розвинутих країнах, в тому числі в Україні.

Подолання економічної та культурної відсталості, жебрацтва в країнах, що розвиваються в Азії, Африці, Латинській Америці.

Проблема дотримання соціальних, економічних та індивідуальних прав та свобод особистості, боротьби з міжнародною злочинністю та тероризмом, наркоманією, гуманізації міжнародних відносин.

Складовими компонентами власне екологічної кризи є: порушення істотного балансу газового складу атмосфери; руйнування озонового шару атмосфери; збереження та відновлення рослинного і тваринного світу. До них відносять також раціоналізацію використання ресурсів, що застосовуються в господарських та інших цілях; запобігання забруднення і шкідливої дії наслідків військової, космічної та інших форм діяльності.

При усвідомленні важливості всіх вищезазначених проблем, національно-державний суверенітет, найчастіше, приходиться у суперечність з цими глобальними інтересами, які відстоюють ООН, ЮНЕСКО, ЮНЕП, МАГАТЕ, окремі західні країни у своїй зовнішній політиці та інші міжнародні організації. Причина полягає в тому, що країни з незадовільною соціально-економічною ситуацією не в змозі виділяти ресурси на екологічну політику, що завдає шкоди всій світовій спільноті, а не тільки жителям і природі цих держав. Водночас світова практика не йде далі різних штрафних санкцій щодо таких країн, що завдають шкоди екології. Оскільки економіка та фінанси цих держав і так малі, ситуація тільки погіршується. У таких країнах екологічне питання з точки зору уряду найменш актуальне: економічна нестабільність, низький рівень життя населення, політичні проблеми виходять на передній план, відтісняючи на другий важливість стану навколишнього середовища і взаємини людини і природи [1, с.80]. Дуже важливим контекстуальним фактором є те, що в країнах з розвинутою економікою часто перебувають лише штаб-квартири і конструкторські бюро великих компаній, представників національного господарства, навіть брендів зі світовими іменами. Основні ж виробничі площі та потужності вже давно вивезені за кордон в треті країни з метою зменшення витрат на оплату праці робочої сили. Об'єктивно, що це країни з низьким рівнем доходу і занедбаною економічною ситуацією. Відповідно, в розвинених країнах екологічна політика ще має якісь позитивні результати, але в країнах - референтах вона має мінусовий показник. У підсумку, світова спільнота ще не може вийти на рівень випередження екологічних катастроф, а лише займається запобіганням того, що сталося. Для створення більш надійних засобів для порятунку екології та підвищення ефективності політики в цій сфері необхідний світовий арбітраж, який буде найбільш дієвим способом систематичного і організованого впливу на всіх учасників екологічного процесу.

Отже, екологічна політика – це усвідомлена діяльність, спрямована на досягнення екологічної безпеки життєдіяльності, тобто комплекс принципів, правових, адміністративних, фінансових процедур, які складають основу екологічного регулювання на державному чи наднаціональному рівні. Екологічна політика являє собою гостру необхідність для всього світового співтовариства, а також пріоритет номер один для кожного національного суспільства, адже це і є умовою його виживання. Проте її реалізація це не одномоментний акт, а важкий та довгий процес, до якого мають залучатися усі країни. Глобальна екополітика – складна система, яка ще тільки знаходиться в стадії формування. У сучасному світі екологічні проблеми можна перетворити на змістовну основу для інтернаціоналізації, глобалізації політики в цілому, оскільки вони перетворилися на актуальні глобальні проблемами. Якщо ще півстоліття тому мова про екологічну політику не мала місця і екологічні перетворення відбувались лише як поступки держав перед екологічними рухами, то зараз екологічна політика в ряді провідних країн світу отримала достатній розвиток і на інституціональному рівні. Дані надбання ефективних моделей нормативно-правового

регулювання екологічних проблем повинні засвоюватися і рештою світу. Ситуації, коли вразливістю країн третього світу користуються крупні промислові групи має прийти кінець. Вирішенню цієї проблеми повинні присвячуватись зусилля одночасно всіх держав і народів.

Варто підкреслити, що для реалізації концептів нової екологічної політики необхідний потужний бекграунд, який буде включати в себе не тільки ініціативи держави та представників наукового знання, а й підтримку і зацікавленість громадян країни у вирішенні екологічних проблем. Дуже важливо, щоб широкі верстви населення при цьому були підготовлені до прийняття нової, екологічної парадигми розвитку своєї країни і суспільства в цілому. Зараз людство має остаточно вирішити, що ж важливіше: бездумне нарощування промислового виробництва або екологічна безпека населення. Для подальшого розвитку сектора екологічної політики слід опанувати економічними знаннями, формувати у себе екологічну свідомість, бути морально готовим до сприйняття екологічних цінностей і всім цим керуватися у своїй практичній діяльності. Саме від рівня інтеграції екологічної та політичної свідомості людей залежить і характер соціоприродних взаємодій, спрямованість їх розвитку.

#### **Список використаної літератури**

1. Болотова А. А. Экологическая политика повседневности в западных странах и в России / А. А. Болотова // *Общественные науки и современность*. – 2006. – № 1. – С. 80-89.
2. Васильева М. И. Управление в сфере охраны окружающей природной среды: экологическая политика и право / М. И. Васильева // *Экологическое право*. – 2001. – № 3. – С. 16-22.
3. Галашев А. Проблемы экологической политики / А. Галашев, А. Галашева // *Вопросы экономики*. – 2006. – №11. – С. 111-117.
4. Зотов В. Д. Глобальная экологическая политика - категорический императив XXI века / В. Д. Зотов // *Социально-гуманитарные знания*. – 2002. – №6. – С. 3-20.
5. Зубков Ю. П. Системы экологического менеджмента как часть интегрированных систем менеджмента / Ю. П. Зубков, В. А. Новиков // *Компетентность*. – 2010. – №7. – С. 40-46.
6. Карако П. С. Экологическая политика: сущность и роль оптимизации социоприродных отношений / П. С. Карако // *Вісник Палескага дзяржаўнага ўніверсітэта. Серыя Грамадскіх і гуманітарных навук*. – 2011. – N 2. – С. 67-72.
7. Кочеткова Е. В. Экологическая политика как необходимый элемент устойчивого развития человечества / Е. В. Кочеткова // *Вестник Московского университета. Сер.18. Социология и политология*. – 2007. – №4. – С. 113-114.
8. Метлова Л. П. Риси моделей екологічної політики у часі та просторі / Л. П. Метлова // *Економіка промисловості*. – 2005. – № 3. – С. 22-31.
9. Пискулова Н. А. Экологическая политика как фактор международной конкурентоспособности государства / Н. А. Пискулова // *Мировая экономика и международные отношения*. – 2000. – №7. – С.48-53.
10. *Словарь по политологии* / отв. ред. В. Н. Коновалов. – Ростов-на-Дону : РГУ, – 2001. – 285 с.
11. Терешина М. Инструменты государственной экологической политики : международный опыт / М. Терешина, Оюунцэцэг Лувсандондовын, Т. Тамбовцева // *Государственное управление в 21 веке: традиции и инновации*. – М. : Российская политическая энциклопедия, 2007. – Ч. 1. - С. 800-807.

Стаття надійшла до редакції 08.05.2014 р.

**O. Gyrych**

**CONTEMPORARY MODELS OF STATE ENVIRONMENTAL POLICY AND THE  
GLOBAL ENVIRONMENTAL POLICY PECULIARITIES**

*The article highlights the leading countries fundamental models of the environmental policy organization. The publication discloses the concept of environmental policy, as well as its national models at the background of a global nature protection movement. The significant constituents of the subject and its types of environmental policies in different countries have been described. As well as the foundational state environmental policy distinguishing units are enumerated. The potential environmental policy trends have been defined. The main emphasis is laid on the requirements of united political and judicial resolution on environmental issues, which is designated as the most effective policy in the environmental study.*

*Environmental policy is defined as the motivated and highly organized activity, performed by public authorities in order to protect environment. It is stressed, that such a practice can be implemented only via the intermediary of the State and public organizations. The numerous models of nature management used to be invented by western scientific establishment. They have been embodied by the democratic-oriented governments for the purposes of their citizen in unique ways in each case.*

*The results of the research demonstrate that the main contradiction of global environmental policy appears as the fact that all countries do acknowledge the importance of environmental protection, but do not possess the similar resources for its implementation in the same dimensions and deepness. Deterioration of the environment has become a real fact and it is recognized by overwhelming majority of the people throughout the planet. Otherwise, pervasive differences in the standard of living of the population make decisive impact on how high will be a priority for environmental management of the state strategy. Eventually, the environmental transformation obtained the highest results in the West.*

*Taking into consideration the abovementioned, we can underline, that nature reigns supreme, center stage in the field of public politics and society lifestyle. Due to completion of the study the environmental policy is defined an integral part of modern globalization, which revealed as one of its main characteristics. The major instrument of environmental policy, which is still underdeveloped, is the environmental laws and regulations progress.*

**Keywords:** *environmental policy, global environmental policy, environmental care models.*

**РЕЦЕНЗЕНТИ:** *Антонюк О.В., д.політ.н, проф.; Трофименко М.В., к.політ.н, доц.*